

Андрій Шаповал, к. і. н.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Україна

СПІВПРАЦЯ АКАДЕМІКА В. М. ПЕРЕТЦА З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ВЧЕНИМИ (ЗА ЕПІСТОЛЯРНИМИ ДОКУМЕНТАМИ)

Andrii Shapoval, PhD in History

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Ukraine

COOPERATION OF ACADEMICIAN V.M. PERETTS WITH EUROPEAN SCHOLARS (ACCORDING TO EPISTOLARY DOCUMENTS)

The article covers scientific cooperation of outstanding Ukrainian and Russian historian of literature, art critic, and specialist in drama study, academician of St. Petersburg and All-Ukrainian academies of sciences V.M. Peretts with European philologists and Slavists. V.M. Peretts' correspondence from the funds of the Central State Historical Archive in Kyiv, Institute of the Manuscript, and Institute of Archival Science of the V.I. Vernadsky National Library of Ukraine became a source of research. The article shows that V.M. Peretts was interested in scientific achievements of the European philologists and Slavists, maintained personal relations and scientific cooperation with many of them, aimed to unite domestic and European scholars around relevant scientific projects.

Keywords: V.M. Peretts, epistolary heritage, European scholars, scientific cooperation, philology, Slavic studies.

Важливим джерелом дослідження наукової й науково-організаційної діяльності філологів і славістів першої третини ХХ ст. та їхньої творчої співпраці є епістолярна спадщина вчених. Особливу цінність має епістолярій видатного українського та російського історика літератури, мовознавця, мистецтвознавця, театрознавця, академіка Петербурзької (з 1914) і Української (з 1919) академій наук Володимира Миколайовича Перетца (1870–1935), який, досліджуючи історію та взаємозв'язок української, російської, польської й білоруської літератури та театру, активно співпрацював і листувався з вітчизняними та європейськими вченими.

Епістолярна спадщина В. М. Перетца не залишилася поза увагою сучасних дослідників¹. У працях через призму епістолярних документів висвітлювалася, зокрема, й співпраця філологів і славістів, але, головним чином, вітчизняних². На сьогодні в літературі відсутнє спеціальне дослідження про співпрацю В. М. Перетца з вченими, які мешкали за кордоном. Лише в декількох розвідках побічно згадано про його зв'язки з іноземними науковцями³.

¹ Крылов, В.В. (1994). Из эпистолярного наследия академика В. Н. Перетца. *Вестник Российской академии наук*, 2, 148-153; Шаповал, А. (2016). Епістолярна спадщина академіка В. М. Перетца у фондах Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 44, 668-683; Шаповал, А. (2016). Діяльність В. М. Перетца щодо збереження українських історико-культурних пам'яток (за матеріалами епістолярію вченого). *Київські історичні студії*, 1, 135-140.

² Василюк, О. (2010). Листи В. Перетца до А. Кримського у фондах Інституту рукопису НБУВ. *Східний світ*, 3, 5-9; Шаповал, А.І. (2017). Листи видатних літературознавців В. М. Перетца і В. П. Адріанової-Перетц до письменника і історика І. Ф. Єрофеева. *Архіви України*, 1, 220-241; Шаповал, А. (2018). Співпраця академіка В. М. Перетца з вченими Ніжина (за епістолярними матеріалами). *Ніжинська старовина*, 25 (28), 73-82.

³ Робинсон, М.А., Сазонова, Л.И. (1993). О судьбе гуманитарной науки в 20-е годы по письмам В. Н. Перетца М. Н. Сперанскому. *Труды Отдела древнерусской литературы Института русской литературы*, 48, 458-471; Робинсон, М.А. (2004). *Судьбы академической элиты: отечественное славяноведение (1917 – начало 1930-х годов)*. Москва: Индрик, 432.

У пропонованій статті ми ставимо за мету дослідити співпрацю В. М. Перетца з європейськими вченими, а також із вітчизняними науковцями, які емігрували до країн Європи. Джерельне підґрунтя статті склали, передусім, епістолярні документи, що відклалися в Центральному державному історичному архіві м. Києва, в Інституті рукопису та Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Ще в гімназійні роки, захопившись творами польських письменників, зокрема А. Міцкевича, Ю. Словацького, Ю. Залеського і В. Сирокомлі, а також сербським епосом, В. М. Перетц почав вивчати польську і сербську мови. Вступивши на історико-філологічний факультет Петербурзького університету, він уже вільно читав цими мовами. Спілкуючись в університеті з польськими студентами та прикомандированими до факультету сербськими істориками й філологами-славістами С. Томичем, Сімічем і Драгутиновичем, В. М. Перетц удосконалив знання з польської й сербської мови та став вільно ними розмовляти¹.

У Петербурзькому університеті В. М. Перетц своєю спеціалізацією обрав давню російську літературу. Цей вибір був зроблений, значною мірою, під впливом лекцій академіка О. М. Веселовського і професора О. І. Соболевського. Славистику ж в університеті викладали професор В. І. Ламанський і приват-доценти П. А. Сирку, якого заміщав С. Томич, та І. Л. Лось, котрий також вів заняття з польської й чеської мови².

Вивчаючи обов'язкові університетські курси, В. М. Перетц додатково займався й польським фольклором. Ці заняття проходили під керівництвом Івана Людвиговича (Яна) Лося, у майбутньому професора та ректора Ягеллонського університету в Кракові, члена Польської академії наук і члена-кореспондента АН СРСР. І. Я. Лось консулював молодого дослідника та надавав йому у користування рідкісні книги³. У 1892–1893 рр., коли В. М. Перетц перебував на останньому курсі університету, побачили світ його перші праці, серед яких були й рецензії на видання і дослідження польської та сербської поезії, підготовлені польськими етнографами й фольклористами З. Глогером і К. Скринською та чеським славістом А. Черні⁴.

Закінчивши Петербурзький університет у 1893 р., В. М. Перетц завдяки протекції О. І. Соболевського був залишений в університеті на кафедрі російської мови і словесності, де незабаром обійняв посаду приват-доцента (1896–1903). Через О. І. Соболевського ж, який у 1895–1896 рр. здійснював подорож країнами Європи, праці В. М. Перетца стали відомі європейським ученим. Зокрема, О. І. Соболевський передав дослідження В. М. Перетца «Кукольний театр на Русі. Історичний нарис» чеському культурологу та етнологу Ч. Зібрту й чеському фольклористу Їржі (Юрію) Полівці, які у відповідь надіслали В. М. Перетцу свої праці⁵.

Із середини 1890-х рр. В. М. Перетц почав активно досліджувати історію української літератури. У 1900 р. він захистив магістерську дисертацію «Історико-літературні дослідження і матеріали», у якій розглядалися питання розвитку української та російської віршової та пісенної поезії, їхні історичні зв'язки, а також вплив польської теорії і практики віршування на українське силабічне віршотворення у XVI–XVII ст. Після захисту в 1902 р. докторської дисертації «Історико-літературні дослідження і матеріали. Із історії розвитку російської поезії XVIII ст.» його було обрано екстраординарним професором (1903), а згодом затверджено ординарним професором (1906–1914) кафедри російської мови і словесності Університету св. Володимира у Києві.

Протягом 1905–1911 рр. на сторінках видання «Известия отделения русского языка и словесности Академии наук» друкувалася праця В. М. Перетца «До історії польського і російського народного театру», у якій вчений розглядав взаємозв'язок народної творчості та явищ у польській, українській і російській літературах. Готуючи до публікації цю та інші свої праці з історії літератури, В. М. Перетц запланував і здійснив декілька поїздок за кордон з метою опрацювання польських і недоступних у Києві українських джерел. Так, у листі до професора Львівського

¹ Адрианова, В.П. (1962). Владимир Николаевич Перетц (1870–1935). *Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков*. Москва; Ленинград: Издательство АН СССР, 207–208.

² Там само, 210.

³ Там само, 211.

⁴ Перетц, В.Н. (1962). *Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков*. Москва; Ленинград: Издательство АН СССР, 234.

⁵ Робинсон, М.А. (2003). Академик В.Н. Перетц – ученик и учитель. *Славянский альманах 2002*. Москва: Индрик, 182, 227.

університету М. С. Грушевського від 1 липня 1905 р. він писав: «Думаю зробити поїздку – між іншим у Львів і Краків: позайматися і людей подивитися»¹. А у листі до М. С. Грушевського від 10 червня 1907 р. читаємо: «Днями – числа 15 або 16 ст. ст. я хочу вибратися з Києва і пошукати дещо чого у Львові... Мені необхідно розшукати старі видання (а якщо є – то хоч і нові) польських поетів XVII ст. Якщо мої пошуки у Львові будуть невдалі, хочу далі проїхати до Кракова»².

Влітку 1906 р. В. М. Перетц лікувався в Швейцарії. Перебуваючи в лікарняні, вчений думав і про наукові дослідження. Своїми планами він знов поділився з М. С. Грушевським: «Пишу Вам з Лозанни, де очікую операції. Якщо вона зійде благополучно, то, трохи оговтавшись, сподіваюся на початку липня, вірніше – в половині, відвідати Львів і поритися в тамтешніх бібліотеках. Мені потрібні старі поети польські. Де їх можу дістати? Ймовірно в Оссолінських. Але як туди потрапити? Хочу вдатися до Вашого освіченого сприяння і допомоги І. Я. Франка, до якого звертаюся з тим же. Чи будете Ви у зазначений час у Львові? Чи будуть відкриті бібліотеки?... Дещо цікаво було б подивитися і в рукоп[исах] Нар[одного] дому, описаних Свенціцьким»³.

Однак, у 1906 р. В. М. Перетцу не вдалося попрацювати у бібліотеках Львова та зустрітися з М. С. Грушевським й І. Я. Франком (вчені влітку виїхали зі Львова), про що він 11 липня 1906 р. написав до Києва українському історичному літературознавцю П. Г. Житецькому, з яким підтримував професійні та дружні стосунки. У цьому ж листі В. М. Перетц повідомляв, що здійснив поїздку до Відня, маючи на меті зустрітися з видатним філологом-славістом, академіком Петербурзької академії наук І. В. Ягичем, який очолював кафедру слов'янознавства Віденського університету. Проте у Відні Володимир Миколайович І. В. Ягича теж не застав, про що дуже «шкодував»⁴.

У 1907 р., задумавши поїздку до Польщі та маючи намір дослідити твори польських поетів епохи Відродження у книгозбірнях Кракова, В. М. Перетц надіслав листа професору Ягеллонського університету І. Л. Лося. Дізнавшись від І. Л. Лося про тимчасове закриття краківських бібліотек у зв'язку з літніми канікулами, В. М. Перетц вирішив відмовитися від поїздки до Кракова та зосередитися на роботі в книгозбірнях Львова. Зокрема, в 1907 р. у бібліотеках Львівського університету, Оссолінеуму та Народного дому він вивчав твори М. Семп-Шажинського, Я.-К. Дахновського, С. Віндакевича, Т. Яворського, Я. Жепецького та інших польських поетів. Дієву допомогу В. М. Перетцу під час його дослідів у Львові надали голова Наукового товариства ім. Шевченка М. С. Грушевський і очільник філологічної секції НТШ І. Я. Франко, а також дослідник давньої польської літератури, професор Львівського університету В. Брухнальський та співробітник Оссолінеуму, у майбутньому його директор, Л. Бернацький⁵.

Відвідати бібліотеки Кракова В. М. Перетцу вдалося під час наукового відрядження до Польщі влітку 1912 р., метою якого було дослідити явища та взаємовпливи польської та української літератури XVI–XVII ст., а також виявити і описати в бібліотеках Кракова та Львова невідомі або маловідомі слов'янські рукописи. У Кракові В. М. Перетц працював у бібліотеках Ягеллонського університету й Польської академії знань та Бібліотеці-музею князів Чарторийських. Зорієнтуватися у фондах краківських бібліотек В. М. Перетцу допоміг історик польської культури, професор Ягеллонського університету Л. Яновський⁶.

У 1912 р. по дорозі з Кракова до Києва В. М. Перетц відвідав Львів, де вивчав рукописи, що відклалися в бібліотеці Народного дому. Особливу увагу він звернув на колекцію рукописів, зібрану філологом, дослідником історії Галичини, каноніком А. С. Петрушевичем, що містилася в Народному домі. Тоді В. М. Перетцу вдалося познайомитися з А. С. Петрушевичем й особисто. Цінні консультації при роботі у Львові київському досліднику надали директор бібліотеки Народного дому П. І. Свистун і літературознавець М. С. Возняк, майбутній академік АН УРСР. Додамо, що під час наукового відрядження за кордоном у 1912 р. В. М. Перетц співпрацював із співробітниками відвіданих ним бібліотек: І. Корженевським, С. Чубком і Бискунським⁷.

¹ Центральний державний історичний архів України, м. Київ, ф. 1235, оп. 1, спр. 687, арк. 1 зв.

² Там само, арк. 35–35 зв.

³ Там само, арк. 17–17 зв.

⁴ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. 1, од. зб. 48732, арк. 1–2.

⁵ Перетц, В.Н. (1907). Отчет о занятиях во время заграничной командировки в летнее вакационное время 1907 г. *Университетские известия*, 12, 1-2, 22.

⁶ Перетц, В.Н. (1913). Отчет профессора В. Н. Перетца о занятиях во время заграничной командировки летом 1912 года. *Университетские известия*, 6, 1–18.

⁷ Там само.

У 1914 р. В. М. Перетца обрано академіком Петербурзької (з 1917 р. – Російської) академії наук (далі – РАН). Переїхавши з Києва до Петрограда, вчений працював у Відділенні російської мови і словесності РАН, читав лекції у Петроградському (Ленінградському) університеті, працював на кафедрі російської літератури Науково-дослідного інституту порівняльної історії літератур і мов Заходу та Сходу, що діяв при університеті, викладав методологію історії літератури та історії театру на відділенні слов'янського мистецтва при Державному інституті історії мистецтв.

У радянський час В. М. Перетц не погоджувався з діями влади, спрямованими на обмеження контактів вітчизняних вчених з іноземними науковцями. Так, критичні зауваження викликали у нього списки запрошених закордонних учених на урочистості з нагоди 200-ліття РАН, які були складені під наглядом ДПУ. У серпні 1925 р. він з обуренням писав досліднику зв'язків давньоруської літератури з культурою Візантії та слов'янських країн, академіку РАН М. Н. Сперанському про те, що цілі країни та маса окремих осіб не пройшли скрізь густе сито цензури, зокрема, зі слов'янських учених на ювілей РАН були запрошені лише чеські філологи М. Мурко й Й. Полівка, польський мовознавець Я. Бодуен де Куртене та норвезький славист О. Брок¹. Не маючи змоги із-за стану здоров'я особисто взяти участь в ювілейних урочистостях, В. М. Перетц, який розумів важливість зв'язків зі славістами з країн Європи, просив М. Н. Сперанського познайомити із закордонними колегами своїх учениць В. П. Адріанову-Перетц і С. О. Щеглову².

В. М. Перетц допомагав й іншим своїм учням налагодити співпрацю з європейськими вченими. Коли в 1928 р. у Празі розпочав роботу Слов'янський інститут, в структурі якого діяла українська секція, В. М. Перетц написав листа М. Мурку з проханням посприяти влаштуванню до інституту українського літературознавця Л. Т. Білецького³, колишнього учасника Семінарію російської філології, що протягом 1907–1914 рр. діяв у Києві під керівництвом В. М. Перетца. Невдовзі Л. Т. Білецький, який на початку 1920-х рр. емігрував до Праги, став дійсним членом Слов'янського інституту, а у післявоєнний час він очолював Українську вільну академію наук (1948–1952).

В. М. Перетц активно співпрацював з європейськими вченими у низці наукових проєктів. У 1924 р. він, відгукнувшись на пропозицію видатного німецького мовознавця та слависта, професора Слов'янського інституту в Берлінському університеті Фрідріха-Вільгельма М. Фасмера, який разом із німецьким дослідником зв'язків балтійських і слов'янських мов Р. Траутманом видавав у Берліні й Лейпцигу «Нариси слов'янської філології й історії культури», взяв участь у роботі над історією української літератури, яку планувало опублікувати берлінське видавництво «Walter de Gruyter». Погодившись опрацювати для «Нарисів» історію українського письменства XV–XVIII ст., В. М. Перетц, як відомо із його листів до українського історика літератури, академіка та віце-президента Всеукраїнської академії наук С. О. Єфремова, також долучив до цієї роботи академіка М. Н. Сперанського, який мав відобразити історію письменства періоду Київської Русі, та самого С. О. Єфремова, що мав висвітлити історію української новітньої літератури⁴.

В. М. Перетц був одним з ініціаторів видання збірника філологічних і славістичних статей на пошану академіка АН СРСР і члена-кореспондента Білградської та Софіївської академії наук О. І. Соболевського з нагоди 70-ліття вченого. 16 листопада 1926 р. на засіданні Відділення російської мови та словесності АН СРСР після доповіді В. М. Перетца було прийнято рішення «збірник статей на пошану О. І. Соболевського включити до числа видань Відділення за 1926–1927 рр. і... призначити редактором збірника В. М. Перетца та доручити йому організацію видання»⁵.

З питань підготовки наукового збірника, присвяченого О. І. Соболевському, В. М. Перетц звернувся з листами до вітчизняних та іноземних філологів і славістів, запрошуюючи їх взяти участь у виданні. Надсилаючи запрошення академіку та неодмінному секретарю ВУАН А. Ю. Кримському, В. М. Перетц у листі від 15 листопада 1926 р. зазначив: «М[оже] б[ути], Ви мене [вилаєте]

¹ Робинсон, М.А., Сазонова, Л.И. (1993). О судьбе гуманитарной науки в 20-е годы по письмам В. Н. Перетца М. Н. Сперанскому. *Труды Отдела древнерусской литературы Института русской литературы*, 48, 461-462.

² Там само, 470.

³ Робинсон, М.А. (2004). *Судьбы академической элиты: отечественное славяноведение (1917 – начало 1930-х годов)*. Москва: Индрик, 218–219.

⁴ Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. 257, оп. 5, спр. 73, арк. 9–10 зв.

⁵ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. 33, од. зб. 8052, арк. 1–1 зв.

за надіслане запрошення, але ініціативна група постановила звернутися до всіх слов'янських учених... Мені доручено звернутися через Вас і до інших вчених УРСР; за кордон я надішлю запрошення Ф. Колессі і К. Студинському. О, якби це підприємство скільки-небудь допомогло єднанню наукових діячів слов'янських народів – в умовах нового життя»¹. В іншому листі від 3 грудня 1926 р., обговорюючи з А. Ю. Кримським видання збірника на пошану О. І. Соболевського, В. М. Перетц зауважив: «Ви мене вважатимете Дон-Кіхотом – я прошу Вас допомогти мені зібрати – хоча і в образі невеликих статей – всіх слов'янських філологів і археологів, в тому числі й українських. Можливо я вимагаю від ближніх занадто багато, але погодьтесь – це було б чудово»².

Назвемо лише деяких вчених, з якими листувався В. М. Перетц з приводу видання збірника статей, присвяченого О. І. Соболевському, що мешкали поза межами України та Росії. Це, передусім, учні В. М. Перетца із Семінарію російської філології: О. В. Багрій (Баку) та І. І. Огієнко (Варшава). Адресатами та кореспондентами В. М. Перетца були такі українські вчені як С. Г. Вілінський (Брно), В. О. Розов (Скоп'є) й Ю. А. Яворський (Прага). Про надсилання статей до збірника йшлося у листах українського та білоруського мовознавця-славіста П. П. Бузука й російських учених О. М. Вознесенського та В. М. Івановського, які працювали у Мінську. В процесі роботи над збірником В. М. Перетц широко листувався з російськими вченими, які мешкали за кордоном, зокрема М. М. Дурново (Брно), О. Д. Григор'євим (Пряшев) та О. Л. Петровим (Прага). Питання участі у виданні ним обговорювалися у листуванні з такими європейськими славістами та філологами як Н. Ван-Вейк (Лейден), Я. Лош (Краків), М. Мурко та Ї. Полівка (Прага), С. Шобер (Варшава) і Я. Янів (Львів).

Закордонні науковці активно відгукнулися на пропозицію В. М. Перетца взяти участь у збірнику статей, присвяченого 70-літньому ювілею О. І. Соболевського, авторитет якого, як видатного філолога-славіста, був беззаперечним.

Щодо залучення до збірника вчених Білорусі В. М. Перетц листувався, головним чином, з істориком філософії та психології, заступником ректора з наукової роботи Білоруського державного університету В. М. Івановським, якого В. М. Перетц добре знав ще з часів роботи в Самарському державному університеті (1919–1921). Про можливість взяти участь у збірнику на честь О. І. Соболевського В. М. Івановський повідомив професорів та доцентів Білоруського університету: літературознавців Є. І. Боричевського, О. М. Вознесенського, І. І. Замотіна та мовознавців П. П. Бузука й І. В. Вовка-Леонovichа, останній з яких до того ж був колишнім слухачем О. І. Соболевського. При цьому В. М. Івановський врахував одне з прохань В. М. Перетца, а саме, щоб білоруські вчені у своїй науковій діяльності були аполітичні. Сам В. М. Івановський, маючи готову статтю «Про національну культуру у їхньому відношенні до світової культури», брати участь у збірнику остерігся³. Врешті-решт, Білорусь у збірнику була представлена працями О. М. Вознесенського, П. П. Бузука та І. В. Вовка-Леванovichа.

З учених, які перебували в Чехословаччині, на заклик В. М. Перетца взяти участь у вшануванні О. І. Соболевського з ентузіазмом відгукнувся російський філолог-славіст М. М. Дурново. Випускник Московського університету, він деякий час працював в Україні, обіймаючи посади приват-доцента та професора кафедри російської мови і словесності Харківського університету (1910–1915). Впродовж 1918–1921 рр. М. М. Дурново, як і В. М. Перетц, був професором Саратовського державного університету, а в 1924 р. виїхав до Чехословаччини. На кошти Чеської академії наук і мистецтв (далі – ЧАНМ) М. М. Дурново досліджував українські діалекти в Закарпатті та, як професор за запрошенням, викладав в Університеті Брно. Відповідаючи на пропозицію В. М. Перетца, у листі від 10 грудня 1926 р. М. М. Дурново наголосив, що вважатиме своїм обов'язком взяти участь у збірнику, присвяченому О. І. Соболевському, оскільки вважав його «одним із найбільших світил нашої науки»⁴. Запрошення взяти участь у збірнику, присвяченому О. І. Соболевському, через М. М. Дурново отримала ціла низка українських, російських і чеських учених, зокрема С. Г. Вілінський, В. О. Розов, Ю. А. Яворський, О. Л. Петров, М. Мурко⁵.

¹ Матвеева Л. В. (2005). *Епістолярна спадщина Агатангела Кримського (1890–1941). Том II: 1918–1941*. Київ, 150–151.

² Там само, 153.

³ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. 33, од. зб. 8132, арк. 1–2 зв.

⁴ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. 33, од. зб. 8126, арк. 1.

⁵ Там само.

В свою чергу М. Мурко, який був співредактором провідного чеського журналу слов'янської філології «Slavia», що видавався під егідою Слов'янського інституту в Празі, про підготовку збірника на пошану О. І. Соболевського повідомив таких видатних чеських учених, як історика-славіста, члена ЧАНМ і члена-кореспондента АН СРСР Л. Нідерле, славіста, члена Петербурзької академії наук та іноземного члена ВУАН І. Полівку, славіста і богеміста, президента ЧАНМ Й. Зубатого, мовознавця, члена ЧАНМ О. Гуера, а також російського славіста, професора Карлового університету В. А. Францева¹. На жаль, через брак часу для підготовки статей чеським ученим не вдалося взяти участь у збірнику.

Активну участь у збірнику на честь О. І. Соболевського взяли польські вчені, серед яких промоутером видання виступив професор Краківського університету Я. Лош. З його листа від 25 листопада 1926 р. дізнаємося про тісні наукові стосунки між польськими та російськими науковцями. Зокрема, після отримання від В. М. Перетца запрошення долучитися до участі в збірнику Я. Лош відповів згодою та зауважив: «Ми тут ніколи не переривали зносин з російськими вченими, які надрукували у нас низку статей і навіть деякі відвідували нас у Кракові»². А 21 грудня Я. Лош надіслав на адресу В. М. Перетца свою працю, а також статті лінгвістів й славістів, професорів університетів Варшави (академіка Польської АН В. К. Поржезинського та С. Ю. Шобера), Львова (члена Польської АН Я. В. Чекановського і Т. Лера-Сплавинського), Кракова (члена-кореспондента Санкт-Петербурзької АН Я. М. Розвадовського, академіка Польської АН К. Нича)³, які всі були надруковані в збірнику на пошану О. І. Соболевського. Крім того, в збірнику була опублікована стаття польського філолога, професора Львівського університету Я. Янова, присвячена міжмовним україно-румунським контактам.

Серед українських вчених у Варшаві інформацію про підготовку збірника до ювілею О. І. Соболевського розповсюдив професор Варшавського університету І. І. Огієнко. Взавши участь у збірнику, він просив В. М. Перетца надіслати до Польщі останні його праці. Зокрема, в листі від 1 січня 1927 р. І. І. Огієнко писав: «Знаю, Дорогий Учителю, що багато друкуєте, але нічого сінько з нових Ваших праць не маю (оце тепер з Академії прислали «Слово о полку Ігоревім»). Чув про нове видання «Методології», але тільки чув. Був би щасливим, коли б Ви щось вислали мені»⁴.

Збірник статей, присвячений академіку О. І. Соболевському, завдяки наполегливості й активним організаційним зусиллям В. М. Перетца побачив світ у квітні 1928 р. До видання увійшло 109 статей вітчизняних та закордонних філологів і славістів. Вихід збірника на пошану академіка О. І. Соболевського, в якому взяли участь вчені з Азербайджану, Білорусі, Нідерландів, Польщі, Росії, України та Чехословаччини, стало значним досягненням у сфері славістики та філологічної науки.

У свою чергу В. М. Перетц взяв участь у науковому збірнику, що в 1929 р. вийшов під егідою празького журналу «Slavia» з нагоди 70-ліття видатного чеського філолога-славіста, одного з основоположників слов'янської порівняльної фольклористики, професора Карлового університету І. Полівки (1858–1933), надіславши до нього свою статтю «Клятва з землею» в частівці»⁵.

У 1920-ті рр. В. М. Перетц дієво співпрацював із часописами «Slavia» (Прага) та «Zeitschrift für slavische Philologie», який з 1924 р. у Німеччині видавав М. Фасмер, обраний в 1928 р. членом-кореспондентом АН СРСР. Так, на шпальтах журналу «Slavia» В. М. Перетцем були опубліковані статті «Найдавніший список слов'янського Апокаліпсису», «Історія давньої російської літератури в працях російських вчених у 1917–1923 рр.», «Описи монастирських бібліотек XVII ст. і спірні питання історії давньоруської літератури» (всі – у 1924 р.), «До питання про єврейсько-російське літературне спілкування» (1926) та в 1932 р. – дослідження «До історії давньоруської лірики». А у «Zeitschrift für slavische Philologie» побачили світ рецензії В. М. Перетца на праці російського філолога В. М. Жирмунського (1924), американського мовознавця Д. Д. Прінса (1926) та німецького літературознавця А. Лютера (1928). Додамо, що на сторінках цих європейських славістичних

¹ Там само, *од. зб.* 8165, арк. 1.

² Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, *ф.* 33, *од. зб.* 8145, арк. 1.

³ Там само, *од. зб.* 8147, арк. 1.

⁴ Там само, *од. зб.* 8177, арк. 1 зв.–2.

⁵ Перетц, В.Н. (1962). *Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI-XVIII веков.* Москва; Ленинград: Издательство АН СССР, 251.

журналів публікувалися рецензії на дослідження самого В. М. Перетца, авторами яких були М. К. Гудзій, М. Н. Сперанський, Г. А. Ільїнський та М. Вольтнер¹.

За науковою діяльністю закордонних філологів і славістів В. М. Перетц уважно слідкував і в 1930-ті рр. і публікував рецензії на їхні праці в «Трудах Інститута славянознавства АН СРСР» – науковому органі Інституту слов'язнознавства АН СРСР, що діяв в Ленінграді протягом 1931–1934 рр., у створенні та роботі якого вчений брав активну участь. У 1932 р. вийшли друком рецензії В. М. Перетца на дослідження В. Мачульського з Мінську, Я. Д. Гординського (Львів), Я. Янова (Варшава) та М. М. Дурново (Дубровник). Одними з останніх праць В. М. Перетца, які побачили світ у 1934 р. (рік арешту вченого), були його рецензії на розвідки В. А. Францева, Ю. А. Яворського та А. Тичи, що вийшли друком у Чехословаччині².

Отже, аналіз епістолярної спадщини видатного українського та російського філолога-славіста В. М. Перетца дає змогу реконструювати його наукову співпрацю з європейськими вченими та вітчизняними науковцями, що мешкали в країнах Європи. Інтерес до творчості слов'янських літераторів і літературознавців виник у В. М. Перетца ще в гімназії, а зі студентських років і протягом всього життя він цікавився науковими здобутками європейських філологів і славістів, підтримував з ними особисті стосунки та налагоджував наукову співпрацю. Серед європейських вчених, з якими активно співпрацював В. М. Перетц, були такі видатні вчені як І. Лось, Я. Лош, М. Мурко, Ї. Полівка, М. Фасмер та ін. Дієвою була його співпраця і з вітчизняними науковцями, що працювали за кордоном, зокрема М. С. Грушевським, І. Я. Франком, М. С. Возняком, М. М. Дурново та ін. В. М. Перетц сприяв публікації праць європейських учених та відгукувався на їхні дослідження рецензіями, намагався об'єднати вітчизняних та іноземних дослідників навколо актуальних наукових проєктів.

References:

1. Adrianova, V.P. (1962). *Vladimir Nikolaevich Peretc (1870–1935)* [Vladimir Nikolaevich Peretts (1870–1935)]. Peretc V.N. *Issledovaniya i materialy po istorii starinnoj ukrainskoj literatury XVI–XVIII vekov* [Researches and materials on history of ancient Ukrainian literature of the 16–18th centuries]. Moscow; Leningrad: AN SSSR. [in Russian].
2. Vasyliuk, O. (2010). Lysty V. Perettsa do A. Krymskoho u fondakh Instytutu rukopysu NBUV [Volodymyr Peretts letters to Agathangel Krymsky in funds of Institute of Manuscript of the VNLU]. *The World of rhe Orient*, 3, 5–9. [in Ukrainian].
3. Krylov, V.V. (1994). Iz epistoliarnogo nasledii akademika V. N. Perettca [From epistolary heritage of the academician V. N. Peretts]. *Bulletin of the Russian Academy of Sciences*, 2, 148–153. [in Russian].
4. Matvieieva, L.V. (2005). *Epistoliarna spadshchyna Ahatanhela Krymskoho (1890–1941). Tom II: 1918–1941* [The epistolary heritage of Agatangel Krymsky (1890–1941). Volume II: 1918–1941]. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Peretc, V.N. (1907). Otchet o zanjatijah vo vremja zagranichnoj komandirovki v letnee vakacionnoe vremja 1907 g. [The report on occupations during the foreign business trip in summer vakatsionny time of 1907]. *Universitetky news*, 12, 1–22. [in Russian].
6. Peretc, V.N. (1913). Otchet profesora V. N. Perettca o zanjatijah vo vremja zagranichnoj komandirovki letom 1912 goda [The report of professor V. N. Peretts on occupations during the foreign business trip in the summer of 1912]. *Universitetky news*, 6, 1–18. [in Russian].
7. Peretc, V.N. (1962). *Issledovaniya i materialy po istorii starinnoj ukrainskoj literatury XVI–XVIII vekov* [Researches and materials on history of ancient Ukrainian literature of the 16–18th centuries]. Moscow; Leningrad: AN SSSR. [in Russian].
8. Robinson, M.A., Sazonova, L.I. (1993). O sudbe gumanitarnoi nauki v 20-e gody po pismam V. N. Perettca M. N. Speranskomu [About the fate of the humanity in 20th years according to V. N. Peretts's letters to M. N. Speransky]. *Proceedings of the Department of Old Russian Literature of the Institute of Russian Literature*, 48, 458–471. [in Russian].
9. Robinson, M.A. (2003). Akademik V.N. Peretc – uchenik i uchitel [The academician V.N. Peretts is the pupil and the teacher]. *Slavjanskij almanah 2002* [Slavic almanac of 2002]. Moscow: Indrik. [in Russian].
10. Robinson, M.A. (2004). *Sudby akademicheskoi jeliti: otechestvennoe slavjanovedenie (1917 – nachalo 1930-h godov)* [Fate of the academic elite: domestic Slavic studies (1917 – the beginning of the 1930th years)]. Moscow: Indrik. [in Russian].

¹ Там само, 248–252.

² Перетц, В.Н. (1962). *Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков*. Москва; Ленинград: Издательство АН СССР, 252–253.

11. Shapoval, A. (2016). Epistoliarna spadshchyna akademika V.M. Perettsa u fondakh Instytutu arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Epistolary heritage in the collections of the Institute of Archival Science of the V.I. Vernadsky National Library of Ukraine]. *Scientific works of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 44, 668–683. [in Ukrainian].
12. Shapoval, A. (2016). Diiálnist V.M. Perettsa shchodo zberezhennia ukrainskykh istoriko-kulturnykh pam'iatok (za materialamy epistoliarii vchenoho). [V. M. Peretts's activity in preserving historical and cultural heritage (based on scientist's epistolary)]. *Kyiv historical studies*, 1, 135-140. [in Ukrainian].
13. Shapoval, A.I. (2018). Lysty vydatnykh literaturoznavtsiv V.M. Perettsa i V.P. Adrianovoi-Peretts do pysmennyka i istoryka I.F. Yerofeieva [The letters of literary critics V.M. Peretts and V.P. Adrianova-Peretts to writer and historian I.F. Erofeev]. *Archives of Ukraine*, 1, 220-241. [in Ukrainian].
14. Shapoval, A. (2018). Spivpratsia akademika V.M. Perettsa z vchenymy Nizhyna (za epistoliarnymy materialamy). [Cooperation of the academician V.M. Peretts with scientists of Nizhyn (on epistolary materials)]. *Nizhyn old*, 25 (28), 73-82. [in Ukrainian].
15. Instytut arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of of Archival Science of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 257, op. 5, spr. 73*. [in Ukrainian].
16. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 1, spr. 48732*. [in Ukrainian].
17. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 33, spr. 8052*. [in Ukrainian].
18. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 33, spr. 8126*. [in Ukrainian].
19. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 33, spr. 8132*. [in Ukrainian].
20. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 33, spr. 8145*. [in Ukrainian].
21. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 33, spr. 8147*. [in Ukrainian].
22. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 33, spr. 8165*. [in Ukrainian].
23. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine], *f. 33, spr. 8177*. [in Ukrainian].
24. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv v m. Kyievi [Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv], *f. 1235, op. 1, spr. 687*. [in Ukrainian].